

קה. תקשי יט לך, למה פורשים שתי מפות בשבת, פירוש, זה על זה כ⁵⁶⁴.
תירוצ, לפי כי כ^א היה הטל למעלה ולמטה, והמן באמצע ⁵⁶⁵.

⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵

⁵⁶⁶

קו. תקשי כב לך, למה עומדים על רגלינו כג בשעת נטילת ספר תורה ⁵⁶⁶.
תירץ, לכבוד התורה, משום שלמדנו מקל וחומר מפסוק שנאמר (ויקרא יט לז): [מפני שיבה תקום], והקישו ספר תורה לתלמיד חכם, ומה תעמוד נגד תלמיד חכם משום כבודו ומשום תלמודו שבנפשו, ספר תורה, שיש בו כל התורה כולה, לא-כל-שכן שתקום לפניו מפני כבודה? ! לפיכך תקום נגדה שבת וימים טובים וחול, ובכל עת ⁵⁶⁷.
ועוד פירוש אחר: כ^ד "מפני שיבה תקום" (שס), מחמת כבוד זקנו, הכא נמי שהיא ⁵⁶⁸
זקינה כ^ה, שהייתה קודם בריאת העולם אלפיים שנה ⁵⁶⁹, לא-כל-שכן שתקום
מלפניה? ! ⁵⁷⁰

⁵⁶⁷

והחזרתו. ומנהג זה נזכר בגאונים ובראשונים, עי' להלן, הערה 570.

567. כל הענין מקידושין לג ע"ב, עי' להלן שם.

568. = התורה.

569. בר"ר, ח ב: "שני אלפים שנה קדמה התורה לברייתו של עולם" וכו'. וכך בויק"ר, יט א; שיהש"ר, ה א [יא], ועוד.

570. עי' קידושין לג ע"ב: "איבעיא להו: מהו לעמוד מפני ספר תורה? קל וחומר, מפני לומדיה עומדים, מפניה לא כל שכן? !". וחיוב עמידה מפני 'לומדיה' - הם תלמידי חכמים - נלמד מ'מפני שיבה תקום' (עי' קידושין לב ע"ב). היינו, חיוב עמידה מפני ספר תורה נלמד בקל-וחומר מ'מפני שיבה תקום', וכביאור הראשון של רבינו [וכך מפורש בסדר רע"ג, ס"ע עב: "ספר תורה, בין שמוציאין אותו תחילה, בין כשמתזירין אותו למקומו, עומדין לפניו לאלתר ויושבין לאלתר... מפני שיבה תקום", ואחי ספר תורה בקל וחומר מתלמידי חכמים, דקאמר: איבעי להו, מהו לעמוד מפני ספר תורה? - מפני לומדיה עומדין, מפניה לא כל שכן? !". ומשם בראשונים רבים, ראה לדוגמא: ספר המנהיג, הלכות שבת, עמ' קנח; ספר העיתים, סי' קעו; מחזור ויטרי (גולדשמידט), א, הלכות שבת, סי' יג, עמ' קפב; סידור רש"י, סי' תצה; טור, אור"ח, סי' קמז. אולם טעם רבינו הנוכחי (של"מ לו מקור או מקבילה!) שונה מקידושין שם, שבקידושין נלמד קל-וחומר מ'מפני שיבה תקום' רק לאחר שקבעו בדרשתם ש'שיבה' הוא תלמיד חכם - זקן שקנה חכמה. בעוד שרבינו דורש קל-וחומר זה

איני יודע. אמר לו הזקן: אומר לך אני, אחד כנגד 'זכור' ואחד כנגד 'שמור'. ומיד לא ראהו יותר, והבין שהוא אליהו זכור לטוב" ⁵⁶⁷.

טעמים אחרים נאמרו למנהג זה, ראה: ספר ראבי"ה, שם; סידור הרוקח, עמ' תצב, עמ' תצה-תצו; סודי רוזי, א, עמ' קד טו"א; פירוש הרוקח על התורה, פנחס, עמ' קכב; ערוגת הבושם, ג, עמ' 121; ספר כלבו, סי' כד (בשם ספר המנהגות); דרשות מהר"ח או זרוע, סי' י; מנהגים ישנים מדורא, עמ' 157; מנהגי הקהלות, א, עמ' קעד, וש"נ מקורות נוספים. ⁵⁶⁴ מפה אחת מתחת לחלות (זו המפה הפרוסה על השולחן), ומפה אחת על החלות.

565. יומא עה ע"ב: "וברדת הטל" (במדבר יא ט)... טל מלמעלה, וטל מלמטה, ודומה [המן] כמו שמונח בקופסא". ומשום ש'לחם משנה' דשבת הוא כנגד המן (עי' לעיל, אות קג, הערה 560), יש לעטפו במפות מלמעלה ומלמטה כדוגמת המן. כך ביארו חלק מהראשונים דלהלן.

טעם זה לפריסת המפות נזכר בהרבה ראשונים, ראה: תוס', פסחים ק ע"ב, ד"ה 'שאיין מביאין'; מחזור ויטרי (גולדשמידט), ב, הלכות ליל פסח, סי' כג, עמ' תלג; ספר המנהיג, הלכות שבת, עמ' קעב, עמ' תסו; ספר ראבי"ה, מסכת פסחים, ר"ס תקת; סידור הרוקח, ר"ע תפא; אור זרוע, ח"א, הלכות ברכת המוציא, סי' קנג; שבלי הלקט, סי' סח; מנהגי ר"א חילדיק, ס"ע 209; הגהות מיימוניות, הלכות שבת, פכ"ט הי"ב, אות ק; בית הבחירה, פסחים ק ע"א, ד"ה 'וי"מ שמועה זו'; טור, אור"ח, סי' רעא, ועוד.

566. נטילת ספר תורה זו הוצאתו מהארוז